

Vertellers van toen

Omer Wattez (1857 – 1935)

Een streek die letterlijk vol staat met heuvels en daartussen dalen en dalletjes, met alom hoeven en huizen verdoken tussen de plooiën van het landschap, brengt ipso facto mensen voort die honkvast gehecht zijn aan eigen streek. Want omwille van de vele heuvels, zagen en zien de bewoners er vaak amper één kilometer ver; bergop - bergaf kronkelende wegen maakten en maken bovendien contact met de buitenwereld niet zo evident. Mensen van zo'n streek ontwikkelen een gans eigen mentaliteit én een als het ware verbeterde liefde voor hun streek. Zelfs moeten ze het werk buiten eigen streek zoeken.

De Vlaamse Ardennen, gelegen tussen Leie, Schelde en Dender, zowat tussen Oudenaarde, Zottegem, Geraardsbergen, Ronse en Avelgem, zijn zo'n streek. Een streek waar je zelden één kilometer breed plat terrein aantreft, waar je gemiddeld om de achthonderd meter een beekje met bijbehorend dal kruist. Waar toentertijd, voor de zogenaamde rationalisatie, elk dorp en zelfs elk gehucht zijn schooltje had. Met een onderwijzer(es).

Toen was daar een onderwijzer die zijn streek te voet doorkruiste én bijzonder gevoelig was voor het fantastische mozaïek van lijnen, vormen, kleuren van dat overdadig bont reliëf, én een dichterziel had: Omer Wattez.

Omer Wattez is een naam die niet onbekend klonk in literaire kringen rond de eeuwwisseling. Nochtans heeft hij de didactische boeken van de Nederlandse literatuur niet gehaald: Ook jij hebt allicht zijn naam niet ontmoet in de lessen Nederlands van je jeugdijaren. Wattez was het ware type van de romantische heimatschrijver, maar ja, het romantisme is ergens in de eerste wereldoorlog gesneuveld... Omwille van alvast één aspect van zijn schrijverstalent, verdient hij van toch nog in de bloemen gezet te worden: honderd jaar geleden al was hij een natuurtoerist, in eigen streek en verder, en hij schreef erover.

Schrijver uit en over de Vlaamse Ardennen

Omer Wattez (1857 - 1935) werd geboren in één van die afgelegen dorpen van de Vlaamse Ardennen, in Schorisse, waar zijn vader bakker en zijn thuis een dorpskerk was. Aan zijn geboortehuis in de dorpsstraat hangt een herdenkingsplaat. Hij was een tijdlang onderwijzer in

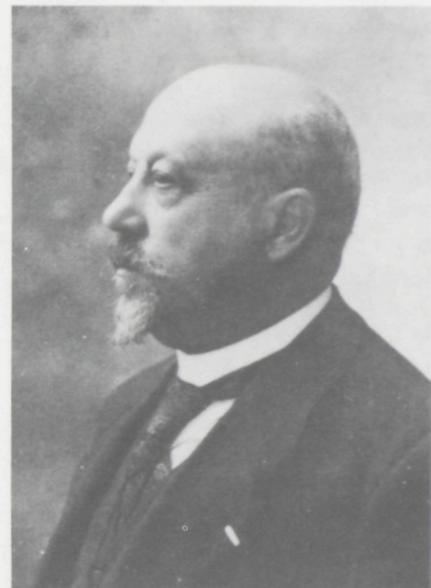
Schorisse, doch nadien brachten de omstandigheden hem naar Doornik en later naar Antwerpen en Brussel. Maar ook dan bleef hij een trouwe bezoeker van zijn geboortestreek, steeds op verkenning van mooie hoekjes, zoekend naar contact met de bewoners.

Misschien omdat hij er niet meer kon wonen, kon hij er ook niet over zwijgen. Hij schreef talrijke werken, artikels en boeken van zeer uiteenlopende genres, gedichten, novellen, streek- en reisbeschrijvingen, en vaak handelden ze over de Vlaamse Ardennen.

Dat Omer Wattez in zijn tijd een graag gelezen schrijver was, leert ons het feit dat hij uitgeverij vond in Gent, Antwerpen, Maldegem, Roeselare, maar ook in Amsterdam, Leiden, Utrecht. Bovendien was hij briefwisselend lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde.

Lyrisme en romantisme

Als je nu zijn boeken leest, bijvoorbeeld de lyrische beschrijvingen van

de Vlaamse Ardennen, haar natuur, haar geschiedenis en haar bewoners, en je leest dat *op nuchtere maag*, dit wil zeggen thuis en ver af van de mooie streek welke hij bezingt, komt zijn entoesiasme als ouderwets en overdreven over.

"O mijn schoon land, met uw wijde horizonten; land van heuvels en dalen, waar ge tien, twaalf dorpen te voet in één dag kunt bezoeken, van het eene naar het andere gaan, langs veldwegeltjes, die klimmen en dalen, 's zomers tusschen koren in de aren en weiden die bloeien, en houtgewas dat frisch groen is en geurt; ... waar ge van alle kanten aan den verren gezichteinder de lijn ziet blauwen der taalgrens in Oost-Vlaanderen, ... O mijn schoon land met uw wijde en breede vergezichten, volkrijke dorpen, goedbewerkte akkers, machtig veel groen, bosschen, lange bomenrijen langs groote wegen, die men op de hoogten van verre ziet in dichte rijen staan... met veel kronkelende beekjes en veel kromme wegeltjes, waar ronde keien liggen en ijzererts het water der grachten rood verft..."

Het klinkt romantisch, pompeus zelfs. Maar ga eens mét een boek van hem in de Vlaamse Ardennen wandelen, het zal je verrassen dat het er inderdaad zo uitziet als Omer

Wattez het beschrijft. Tot in de details heeft hij het landschap precies geobserveerd.

Hetzelfde geldt voor de mensen; hij heeft hun mentaliteit en hun gebruiken verrassend nauwkeurig beschreven in zijn vele publikaties over zijn geboortestreek en over de landen die hij als toerist - toen het nog geen mode was - gezocht.

Bergen in Vlaanderen

Wattez vond, naar hij zelf schreef, de naam *Vlaamse Ardennen* uit. Het was in die tijd nauwelijks binnen het bereik van de mensen, maar hij reisde veel; en vergeleek.

'Ik zal u leiden over berg en dal, door het zuidelijke gedeelte van Oost-Vlaanderen, dat wij met recht de Vlaamsche Ardennen mogen heten. Het is een bergland. Gij, die het nog niet kent, begint maar niet te glimlachen. Bergen in Vlaanderen! Daarvan hoordet gij misschien nooit spreken, en toch bestaat het!

Hij heeft deze naam voor het eerst gepubliceerd in een artikel welke hij in 1889 schreef voor het tijdschrift *'Het Nederlandsch Museum'*, uitgegeven onder impuls van Professor Heremans J.F.J., door de Algemene Boekhandel A. Hoste, Gent. De titel van zijn artikel luidde: *'Een tochtje in het Zuiden van Vlaanderen'*.

De entoesiaste onderwijzer was er niet alleen op uit om zijn streek te beschrijven, maar hij wou ook dat men er kwam wandelen, dat men er als toerist de streek en de mensen kwam verkennen. Lang voor de huidige trend, schreef hij vorige eeuw dus al wandelgidsen...

Zijn artikels hadden zo'n succes, dat het Willemfonds van Gent hem vroeg ze te bundelen en om te werken tot een boek. Zo verscheen in 1890 *'Een hoekje van Zuid-Vlaanderen'*. En zeer snel was dat boek uitverkocht.

'Toen dit boekje was uitverkocht, werd ik van alle zijden aangezet om het opnieuw te laten drukken. Men begon smaak te vinden in het 'toerisme' te voet, waarvan ik van jongs af aan een groot liefhebber ben geweest. Ik vond navolging voor mijne 'liefhebberij' als voor mijn werk. Uit mijn 'Hoekje' werd in andere werken letterlijk overgenomen, zonder dat men zelfs mijn naam noemde. Anderen gebruikten mijn nieuwen titel 'De Vlaamsche Ardennen' voor hun werk, nadat sedert 1908 de nieuwsbladen en

tijdschriften hadden aangekondigd dat ik mijn 'Hoekje van Zuid-Vlaanderen' had omgewerkt tot een lijvig boekdeel...'

Het werd 1914 alvorens zijn boek *'De Vlaamsche Ardennen'* uiteindelijk op de markt kwam. Net voor de Eerste Wereldoorlog dus. Maar toch was het in 1924 reeds nodig een tweede uitgave te laten drukken. Omer Wattez werkte deze een weinig bij en voegde er een hoofdstuk aan toe over de oorlog ('14-'18) zoals die in de Vlaamse Ardennen beleefd werd.

Het boek *'De Vlaamsche Ardennen'* werd in drie afzonderlijke delen uitgegeven, die respectievelijk handelen over de streek rond Oudenaarde, rond Ronse en rond Geraardsbergen. En de ondertitel luidt: *'Wandelingen en uitstapjes in het land van ...'* Oudenaarde, Ronse of Geraardsbergen naargelang het deel. Het werd uitgegeven bij Vanderpoorten te Gent.

De vruchtbare muze

De muze der letteren had Omer Wattez goed te pakken. Ziehier een greep uit zijn oeuvre:

Lentezon gepubliceerd in 1885, een verhalenbundel
Jonge Harten, een bundel novellen uitgegeven in Amsterdam in 1890
Van twee Koningskinderen. Zuid-Vlaamsche volkszedes, uitg. H. Honing, Utrecht 1893

Aan het Meer van Lugano. Reisherinneringen, geschreven te Doornik in 1894
Uit de Zwalmleeuwen, uitg. Moeyaert, Brugge; de Zwalm is een riviervlakte in de Vlaamse Ardennen!

De Germaansche Ballade, uitgegeven bij de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, 1908

Wonderen der Germaansche Wereld, Kon. Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, 1910

De Trojaansche legende in de Geschiedenis der Franken, idem, 1920
Sonnetten van een Vlaming in Parijs, een gedichtenbundel gepubliceerd in 1920

De Droom eener Moeder, in de reeks Bibliotheek voor Declamators, nr. 1, uitg. De Seyn-Verhougstraete Roeselare (jaartal?)

Wouters' Jonge Jaren, Bladzijden uit het levensboek van een idealist, Duimpjesuitgave nr. 18, uitg. De Lille Maldegem (jaartal?)

De Koorknaap, in de reeks Flandria's Novellen, drukkerij Plantijn, Gent (jaar?)

Zijn boeken werden na de Tweede Wereldoorlog niet meer herdrukt, zodat ze alleen in de oude spelling bestaan. Toch worden ze niet (niet

alle?) meegegeven met het oud papier, wel integendeel. Zo koesterten de gelukkige bezitters van *De Vlaamsche Ardennen* hun bezit zorgvuldig, niet omwille van de retro-mode maar omdat je er blad na blad verrast om staat hoe trefzeker Omer Wattez zijn streek zag en beschreef.

Omer Wattez, ook vandaag nog?

De Vlaamsche Ardennen is bruikbaar bij een verkenning van de streek omdat hij de beschrijving erg systematisch houdt, per gemeente of dorp en per thema (*De stad... De kust... Het leven... van Oudenaarde... De slag bij Gavere...*). Maar, er is een maar: als je van de lektuur van zijn boeken wil genieten, dan moet je de Vlaamse Ardennen kennen, herhaaldelijk bezoeken, er gaan wandelen, er met de mensen praten. Want anders komt zijn boek niet (meer) tot leven. Maar middenin de Vlaamse Ardennen, dan ga je van zijn schrijverstalent genieten. Meer zelfs, dan ga je een dosis romantisme opdoen en ik vraag me af of dat niet een soort 'vitamines' is waaraan we in onze opgepoetste tijd echt nood hebben. Omer Wattez: wellicht niet écht dood, niet écht afgedaan. Al schreef hij geen onsterfelijke Literatuur met grote I, zijn leven en werken hebben zin gehad en kunnen nu nog zin hebben.

De bomen zijn, gelijk ik vroeger zeide, altijd een mijner groote vreugden geweest, de boomen, de bloemen en de vogels. □

M.C. Vanmaercke-Gottigny
en R. Van Der Linden

De citaten komen uit het boek *'De Vlaamsche Ardennen'*, uitgave 1924

Ook vandaag leeft Omer Wattez voort in de Vlaamse Ardennen in de naar hem genoemde **Stichting Omer Wattez**. Deze lokale vereniging, gesticht te Etikhove op 18 maart 1975, stelt zich vooral als doel te ijveren voor de bescherming, valorisatie en het gebeurlijk herstel van leefmilieu, landschap, natuur- en cultuurpatrimonium in de Vlaamse Ardennen. Zodoende heeft de stichting een strijdbaar imago. Het tijdschrift heet *Onze Streek*. Enkele proefnummers kunnen aangevraagd. Op 1 april 1983 startte de Stichting met een *Milieucentrum van de Vlaamse Ardennen*, Kottestaat 23, 9700 Oudenaarde.

Ook op zaterdag is er permanentie van 10 uur tot 12 uur.

De **Groene Telefoon** van het centrum heeft het nummer 055/31 80 91.